

ELEMENTELE CONSTITUTIVE ȘI ELEMENTELE CIRCUMSTANȚIALE AGRAVANTE ALE INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.243 CP RM

Vitalie STATI

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul articol vor fi investigate infracțiunile prevăzute la art.243 „Spălarea banilor” din Codul penal. Se relevă că la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM este consemnată nu o circumstanță agravantă a infracțiunii specificate la alin.(1) art.243 CP RM. De fapt, la alin.(1) și la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM sunt prevăzute infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs. Sunt identificate diferențele specifice care permit disocierea infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM de infracțiunile specificate la art.199 „Dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală” și la art.279 „Finanțarea terorismului” din Codul penal. Se argumentează că aceeași persoană poate cumula calitatea de subiect al uneia dintre infracțiunile specificate la art.243 CP RM și cea de subiect al infracțiunii anterioare (principale). Analiza conține referiri la spețele relevante din practica judiciară națională și la instrumentele internaționale în materie.

Cuvinte-cheie: *spălarea banilor, mijloace bănești, bunuri, venituri, convertire, transfer, tănuire, deghizare, infracțiune anterioară (principală).*

THE CONSTITUENT ELEMENTS AND THE CIRCUMSTANTIAL AGGRAVATING ELEMENTS OF THE OFFENCES UNDER art.243 PC RM

This article aims to investigate the offences referred to at art.243 "Money laundering" from the Penal Code. It is revealed that at lett.b) par.(3) art.243 PC RM is recorded not an aggravating circumstance of the offence specified at par.(1) art.243 PC RM. In fact, at par.(1) and lett.b) par.(3) art.243 PC RM are provided independent offences. These offences can find each other in competition between themselves. There are identified specific differences which allow the dissociation of the offences referred to at art.243 PC RM from the offences specified at art.199 "The acquisition or commercialization of goods known to have been obtained by criminal activity" and art.279 "Terrorism financing" from the Penal Code. It is argued that the same person can accumulate both the quality of subject of one of the offences specified at art.243 PC RM and of subject of the previous (main) offence. The analysis contains mentions to relevant national court cases and to international instruments in domain.

Keywords: *money laundering, financial means, goods, income, conversion, transfer, concealment, disguise, previous (main) offence.*

În art.243 CP RM, sub denumirea marginală de spălare a banilor sunt reunite două variante-tip de infracțiuni¹ și două variante agravate de infracțiuni.

În prima sa variantă-tip, numită faptă este incriminată la alin.(1) art.243 CP RM: spălarea banilor săvârșită prin:

¹ Accentuăm că la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM este consemnată nu o circumstanță agravantă a infracțiunii specificate la alin.(1) art.243 CP RM. De fapt, la alin.(1) și la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM sunt prevăzute infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs.

Literalmente, o circumstanță este o împrejurare (particulară) care însoteste o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen. Pe cale de consecință, o circumstanță agravantă prevăzută de legea penală îndeplinește rolul de apendice, de adaos, de supliment, de anexă la componența de bază a infracțiunii. Ceea ce este prevăzut la lit.b și c) alin.(2) și la lit.a) alin.(3) art.243 CP RM corespunde acestei condiții. În contrast, ceea ce este prevăzut la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM nu corespunde acestei condiții.

Explicația faptului că la alin.(1) și la lit.b) alin.(3) art.243 se stabilește răspunderea pentru două infracțiuni de sine stătătoare constă în următoarele: nu există o componență „de bază” de spălare a banilor, componență care: 1) nu ar presupune o valoare anumită a veniturilor ilicite și 2) pe care s-ar greșa în calitate de circumstanță agravantă valoarea exprimată în proporții deosebit de mari a veniturilor ilicite.

Iată de ce săvârșirea infracțiunii în proporții deosebit de mari nu poate fi privită ca circumstanță agravantă pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM, infracțiune care presupune și ea o valoare anume a veniturilor ilicite, care însă nu atinge proporțiile deosebit de mari. Or, valoarea exprimată în proporții deosebit de mari a veniturilor ilicite nu poate fi privită ca apendice, ca adaos, ca supliment, ca anexă la componența de infracțiune specificată la alin.(1) art.243 CP RM, care deja presupune o valoare anumită a acestor venituri ilicite.

- convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite, în scopul de a tăinu sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta orice persoană, implicată în comiterea infracțiunii principale, de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acțiuni (lit.a));
- tănuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, transiterii, deplasării proprietății reale a bunurilor ori a drepturilor aferente de către o persoană care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite (lit.b));
- achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite (lit.c));
- participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor prevăzute la literele a)-c) (lit.d)).

La rândul său, prima variantă agravată a spălării banilor este incriminată la alin.(2) art.243 CP RM, presupunând că infracțiunea prevăzută la alineatul (1) este săvârșită:

- de două sau mai multe persoane (lit.b));
- cu folosirea situației de serviciu (lit.c)).

Cea de-a doua variantă agravată a spălării banilor, consemnată la lit.a) alin.(3) art.243 CP RM, presupune că infracțiunile prevăzute la alineatele (1) sau (2) sunt săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală.

Cea de-a doua variantă-tip a spălării banilor, specificată la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM, constă în spălarea banilor săvârșită în proporții deosebit de mari.

În sfârșit, în conformitate cu alin.(4) art.243 CP RM, acțiuni ilicite constituie și faptele comise în afara teritoriului țării dacă acestea conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni în statul în care au fost comise și pot constitui elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova.

După trecerea în revistă a aspectelor tehnico-legislative, în continuare vom analiza caracteristicile infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM.

Astfel, în conformitate cu Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională, din 08.11.1990 [4], ratificată prin Legea pentru ratificarea Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitate infracțională, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.03.2002 [6], fiecare Parte adoptă măsuri legislative și altele, considerate necesare pentru a conferi caracterul de infracțiune penală conform dreptului intern, atunci când actul a fost comis la: a) convertirea sau transferul bunurilor în cazul în care persoana care le livrează știe că bunurile constituie venituri provenite din activitate infracțională, în scopul de a tănu sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta persoanele implicate în comiterea infracțiunii principale de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acte; b) tănuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, deplasării proprietății reale a bunurilor sau a drepturilor relative, despre care autorul știe că constituie venituri provenite din activitate infracțională; c) achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor, despre care cel care le achiziționează, deține sau utilizează știe, în momentul în care le recepționează, că constituie venituri provenite din activitate infracțională; d) participarea la una din acțiunile sus-menționate sau la orice asociere, înțelegere, tentativă sau complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii ei.

Fiecare Parte poate adopta măsurile, pe care le estimează ca necesare, pentru a conferi, în virtutea dreptului său intern, caracterul de infracțiune penale totalității sau unei părți a actelor evocate mai sus, în unul sau în toate cazurile următoare, atunci când autorul: a) ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitate infracțională; b) a acționat în scop lucrativ; c) a acționat în vederea facilitării continuării activității criminale.

Astfel, se observă intenția legiuitorului moldovean de a prelua aproape în întregime dispozițiile Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitate infracțională, astfel încât dispozițiile citate sunt corelative faptelor incriminate la art.243 CP RM.

Desfășurându-se la linia de demarcație dintre activitățile ilicite și cele licite, spălarea banilor a devenit un adevărat flagel al societății începutului de mileniu, necesitând o abordare serioasă atât la nivel național, cât și la cel internațional. Spălarea banilor presupune că prin care infractorii procesează mijloace bănești ilegale provenite din practicarea activităților infracționale, prin intermediul unor transferuri și tranzacții succesive,

până când sursa fondurilor acaparate ilegal devine neclară și banii capătă aparența unor fonduri/active legitime. Economii naționale, utilizate în calitate de platforme pentru spălarea veniturilor obținute pe căi ilicite, sunt afectate enorm. Or, reinvestirea sumelor (adesea considerabile) de bani, ce provin din activități infracționale (care, deseori, au un caracter transnațional) poate avea consecințe devastatoare, amenințând atât țările cu economii puternice, cât și cele în tranziție spre economia de piață, precum și cele cu sisteme financiare fragile.

În acest registru, studierea infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de spălare a banilor prezintă un interes deosebit din punctul de vedere al impactului pe care acestea îl au asupra economiei statelor și asupra economiei mondiale.

Conform anexei nr.1 la Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2013 [11], o parte substanțială a capitalurilor provenite din activitățile ilicite sunt orientate spre sectorul economic legal, utilizându-se posibilitățile și facilitățile oferite de piețele financiar-bancare, cele nebancale și de liberii-profesioniști în domeniu (instituțiile financiare bancare și nebancale, operatorii de jocuri de noroc și de pariuri, notarii etc.). În același timp, grupările implicate în legalizarea veniturilor ilicite utilizează toate pârghiile și măsurile accesibile pentru a evita regimurile de prevenire și combatere a spălării banilor, apelând la persoane interpușe și la companii delincvente, la tranzacții fictive și la cesiuni de creanță. Luând în considerare integrarea rapidă a Republicii Moldova în sistemul financiar global, aceste tendințe sunt caracteristice și țării noastre, fapt ce determină întreprinderea unor acțiuni adecvate din partea autorităților competente în prevenirea și combaterea spălării banilor.

În aceste împrejurări, este justificată stabilirea, la art.243 CP RM, a răspunderii pentru infracțiunile reunite sub denumirea marginală de spălare a banilor.

În cazul infracțiunii analizate, *obiectul juridic special* îl formează relațiile sociale cu privire la sursa și proveniența licită, precum și la circulația corectă în operațiunile financiare a mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor.

Obiectul material (imaterial) al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM îl reprezintă, după caz:

1) bunurile care constituie venituri ilicite. Potrivit Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 26.07.2007 [7], prin „venituri ilicite” se înțelege: 1) bunurile destinate, folosite sau rezultate, direct ori indirect, din săvârșirea unei infracțiuni; 2) orice beneficiu obținut din aceste bunuri; 3) bunurile convertite sau transformate, parțial ori integral, din bunuri destinate, folosite sau rezultate din săvârșirea unei infracțiuni ori din beneficiul obținut din aceste bunuri.¹ Conform aceluiași act legislativ, bunuri trebuie considerate mijloacele financiare, orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, acte sau alte instrumente juridice.

Sub aspectul analizat, prezintă interes problema delimitării infracțiunii de finanțare a terorismului (art.279 CP RM²) de infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM. Astfel, obiectul material sau imaterial al infracțiunii

¹ Reiese că nu pot să reprezinte obiectul material (imaterial) al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM bunurile obținute în urma săvârșirii de contravenții, delictes fiscale, delictes bancare sau alte fapte care nu au un caracter penal.

² Articolul 279 CP RM stabilește:

„(1) Finanțarea terorismului, adică punerea la dispoziție sau colectarea intenționată de către orice persoană, prin orice metodă, direct sau indirect, a bunurilor de orice natură dobândite prin orice mijloc, sau prestarea unor servicii financiare în scopul utilizării acestor bunuri ori servicii sau cunoscând că vor fi utilizate, în întregime sau parțial: a) la organizarea, pregătirea ori comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist*; b) de către un grup criminal organizat, o organizație criminală sau de o persoană aparte care comite ori întreprinde tentative de comitere a unei infracțiuni cu caracter terorist sau care organizează, dirijează, se asociază, se înțelege în prealabil, instigă sau participă în calitate de complice la comiterea acestei infracțiuni, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 7000 la 10000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Infracțiunea de finanțare a terorismului se consideră consumată indiferent de faptul dacă infracțiunea cu caracter terorist a fost comisă, dacă bunurile au fost utilizate la comiterea acestei infracțiuni de către grupul, organizația ori persoana menționată la lit.b) alin.(1) sau dacă acțiunile au fost săvârșite pe teritoriul ori în afara teritoriului Republicii Moldova.

(3) Prin bunuri se înțeleg mijloacele financiare, orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, precum și acte sau alte instrumente juridice în orice formă, inclusiv în formă electronică ori digitală, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active)”.

de finanțare a terorismului îl reprezintă, printre altele, bunurile de orice natură dobândite prin orice mijloc. Rezultă că, pentru finanțarea terorismului, nu este relevant dacă sursa de fonduri sau de finanțare este licită¹ ori ilicită². De aceea, obiectul material sau imaterial al infracțiunii specificate la art.279 CP RM poate fi reprezentat de bunuri care constituie venituri licite. În contrast, în cazul spălării banilor, veniturile activității infracționale sunt cele care constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunii;

2) documentele sau actele juridice care conțin informația privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor ilicite. Aceste documente sau acte juridice în formă electronică ori digitală se exprimă în orice convenție, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la valori (active).

Încheind examinarea obiectului material (imaterial) al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM, consemnăm că, în cazul acestei infracțiuni, este esențial ca valoarea mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor ilicite să nu depășească 5000 unități convenționale. În caz contrar, răspunderea se va aplica în conformitate cu lit.b) alin.(3) art.243 CP RM.

Datorită specificului său, infracțiunea specificată la alin.(1) art.243 CP RM nu are *victimă*.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiune.

În general, în conformitate cu pct.4 al anexei la Hotărârea CNPF cu privire la Recomandările privind aplicarea măsurilor de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pe piața financiară ne-bancară, nr.63/5 din 25.12.2007 [9], principalele elemente ale procesului de spălare a banilor sunt: a) plasarea – mișcarea inițială a mijloacelor bănești sau a altor venituri provenite din activitatea infracțională cu scopul schimbării formei inițiale sau a locului acestora pentru a le face inaccesibile organelor de drept; b) investirea – separarea de la sursa de proveniență a veniturilor obținute din activitatea infracțională prin intermediul diferitelor tranzacții financiare; c) integrarea – utilizarea unei tranzacții legitime pentru a ascunde veniturile ilicite, făcând posibilă întoarcerea la infractor a fondurilor spălate.

În context, subliniem necesitatea delimitării infracțiunii de finanțare a terorismului (art.279 CP RM) de infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM. Astfel, în cazul spălării banilor, veniturile provenite din activitatea infracțională mai întâi ies din posesia persoanei care a inițiat procesul respectiv, pentru ca, ulterior, să se întoarcă la această persoană într-o formă „spălată”. În contrast, în situația finanțării terorismului, excluzând cazurile de autofinanțare, bunurile corespunzătoare ies din posesia unor persoane și intră în posesia altora, în vederea realizării scopului menționat la lit.a) și b) alin.(1) art.279 CP RM.

Dacă e să ne referim concret la conținutul acțiunii prejudiciabile specificate la alin.(1) art.243 CP RM, aceasta se poate înfățișa sub oricare din următoarele modalități normative:

a) convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite

Convertirea presupune orice activitate prin care se realizează înlocuirea unui bun provenit din săvârșirea unei infracțiuni cu alt bun de proveniență licită: cedarea unui automobil având o proveniență infracțională contra unui imobil de origine legală; schimbul unor mari cantități de bancnote de mică valoare având o proveniență infracțională în bancnote de valoare mare; schimbul de sume mari de bani având o proveniență infracțională dintr-o valută în alta etc.

Transferul presupune operațiunea de transmitere a drepturilor referitoare la un bun ce provine din săvârșirea unei infracțiuni către o altă persoană: vânzarea sau donarea unor obiecte de artă având o proveniență infracțională; transferul de bani având o proveniență infracțională în sau din străinătate cu instrucțiuni de plată

* Potrivit art.134¹¹ CP RM, prin „infracțiune cu caracter terorist” se înțelege una dintre infracțiunile prevăzute la art.140¹, 142, 275, 275¹, 275², 278, 278¹, 279¹, 279², 280, alin.(2) art.284, art.289¹, 292 (alin.(1¹) și alin.(2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin.(1¹)), art.295, 295¹, 295², 342 și 343 CP RM.

¹ Sursa de fonduri sau de finanțare este licită atunci când constă în: profiturile obținute în rezultatul practicării legale a activității de întreprinzător; economiile bănești personale; donațiile pentru scopuri caritabile; mijloacele alocate din bugetele de stat ale țărilor care acordă sprijin teroriștilor.

² Se consideră că, de exemplu, organizația teroristă „Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo” are numeroase surse de autofinanțare sub formă de profituri obținute din cultivarea de coca și din răpirea de persoane. La rândul său, organizația teroristă „Taliban” își finanțează activitățile din contul profiturilor provenite din cultivarea macului opiaceu. Organizația teroristă „Rote Armee Fraktion” (care a fost activă pe teritoriul Republicii Federale Germania între anii 1960-1970) se autofinanța de pe urma jefuirii băncilor.

în numerar; transferul repetat de bani având o proveniență infracțională în străinătate cu ordin de plată a sumei în numerar către destinatar; transferul de bani având o proveniență infracțională de la o bancă spre altă bancă și înapoi către prima bancă; transferul de sume mari de bani având o proveniență infracțională în contul unui client fără vreo motivație anume sau fără vreo explicație plauzibilă; transferul de sume de bani identice având o proveniență infracțională de la același ordonator, sume ce sunt retrase în aceeași zi în numerar; transferul de bani având o proveniență infracțională pe un cont (depozit) anonim peste hotare și încasarea de bani din contul (depozitul) anonim din străinătate etc.;

b) tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, transiterii, deplasării proprietății reale a bunurilor ori a drepturilor aferente de către o persoană care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite

Se are în vedere mascarea provenienței sau a situației juridice a bunurilor ori a drepturilor aferente rezultate din săvârșirea unei infracțiuni prin operațiuni complexe juridice, economice sau financiare. De exemplu, dreptul asupra unui imobil, obținut prin șantaj, este prezentat, prin deghizare, ca restituire de împrumut sau ca plată pentru consultații, consiliere; lucrările de construcție a unui imobil, obținute prin șantaj, sunt prezentate, prin deghizare, ca executare a contractului de antrepriză etc.

În fond, modalitatea normativă de față a acțiunii de spălare a banilor se deosebește de modalitatea precedentă numai prin faptul că se influențează direct asupra documentelor sau actelor juridice care vizează entități corporale (mijloace bănești fără numerar, bunuri corporale sau venituri neavând o existență corporală, obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor), și nu entități corporale, ca în cazul modalității precedente;

c) achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite

În ipoteza dată, făptuitorul obține (procură) sau primește și păstrează ori întrebuințează temporar bunul provenind de la făptuitorul infracțiunii anterioare¹ (de exemplu, al uneia dintre infracțiunile specificate la lit.p) alin.(2) art.145, lit.m) alin.(2) art.151, lit.k) alin.(2) art.152, art.165, 186-192, 206, 217¹, 217⁴, 220, 236, 237, 241, 241¹, 242¹, 242², 244, 244¹, 245, 248 sau altele din Codul penal) ori de la intermediar, știind că bunul respectiv provine dintr-o activitate infracțională.

¹ Infracțiunea specificată la alin.(1) art.243 CP RM presupune preexistența săvârșirii altei infracțiuni. În Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitate infracțională, infracțiunea anterioară (principală; primară; premisă; predicat) este denumită „infracțiune principală”. Întotdeauna, situația-premisă în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM constă în existența unei infracțiuni anterioare (principale) care constituie sursa bunurilor ce urmează a fi „spălate” în procesul de săvârșire a infracțiunii specificate la alin.(1) art.243 CP RM.

Condiționarea existenței infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM de săvârșirea anterioară a unei alte infracțiuni, din care provin bunurile respective, o caracterizează pe aceasta ca fiind o infracțiune corelativă. Prin aceasta, infracțiunea specificată la alin.(1) art.243 CP RM se aseamănă cu infracțiunile specificate la art.199 CP RM. Totuși, trebuie de menționat că obiectul material al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM îl constituie bunurile aflate în circuitul civil. În caz contrar, ar fi imposibilă legalizarea lor. În opoziție, pentru bunurile care reprezintă obiectul material al infracțiunilor specificate la art.199 CP RM nu este relevant dacă acestea se află sau nu în circuitul civil.

Conform alin.(4) art.243 CP RM, acțiuni ilicite constituie și faptele comise în afara teritoriului țării dacă acestea conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni în statul în care au fost comise și pot constitui elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova.

Se are în vedere că, înainte de infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM, se săvârșește o infracțiune principală fie pe teritoriul Republicii Moldova, fie în afara lui. În ipoteza în care se comite în afara teritoriului Republicii Moldova, important este ca infracțiunea principală să conțină elementele constitutive ale unei infracțiuni în statul în care a fost comisă și să poată conține elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova. „Să poată conține elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova” înseamnă că pot să nu coincidă într-o măsură mai mult sau mai puțin pronunțată: denumirile componentelor de infracțiuni; structura tehnico-legislativă a normelor de incriminare; alte asemenea circumstanțe. Cu toate acestea, ca infracțiune distinctă sau ca parte a unei infracțiuni (ca modalitate normativă sau ca modalitate faptică), fapta, prevăzută de legea penală a unui stat străin, trebuie să se regăsească în una din dispozițiile incriminatoare din Codul penal al Republicii Moldova. În caz contrar, dacă legea penală autohtonă nu cunoaște sub nicio formă o asemenea faptă, lipsește temeiul aplicării răspunderii în baza alin.(1) art.243 CP RM.

La concret, achiziționarea constă în activitatea prin care o persoană intră în posesia unui bun de origine infracțională. Deținerea se exprimă în stăpânirea unui bun care provine din săvârșirea unei infracțiuni. Utilizarea reprezintă orice activitate prin care se obțin avantaje de pe urma uzului de bun de origine infracțională;

d) participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM în oricare din cele trei modalități menționate mai sus, la literele a)-c)

Asocierea presupune constituirea, prin consensul mai multor persoane, a unei pluralități constituite de făptuitori, organizate în scopul de a ființa în timp și de a pregăti, a organiza și a aduce la îndeplinire săvârșirea unei sau mai multor infracțiuni privind spălarea banilor.

În cazul participării la orice asociere, legiuitorul nu face distincție între formele de participare ale membrilor asociației, respectiv între autori, organizatori, instigatori, complici, lăsând ca pedepsele pentru aceștia să fie stabilite de instanța de judecată, în cadrul procesului de individualizare a pedepsei.

Înțelegerea presupune nu doar ideea de constituire a asociației, dar și anumite activități de obiectivizare a ideii (recrutare; explicare; procurarea celor necesare organizării etc.). De asemenea, înțelegerea poate presupune aderarea la asociația deja constituită.

Complicitatea prin acordare de asistență, ajutor sau sfaturi presupune activitatea celui care sprijină, sub orice formă, o astfel de asociație, fără a face parte din ea (furnizarea de informații, schițe, planuri, indicații, consultații; acordarea de ajutor bănesc etc.). Complicitatea trebuie deosebită de favorizare, tolerare sau nedenunțare.

În cazul participării la orice asociere, înțelegere, complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi, în vederea comiterii celorlalte modalități ale spălării banilor, nu este necesară referirea la art.42, 44 sau 45 CP RM.

Această regulă nu a fost respectată în speța următoare: *J.I., T.S. și S.A. au fost condamnați conform alin.(5) art.42 și lit.b) alin.(3) art.243 CP RM. În fapt, urmărind să atribuie un aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești sustrate pe teritoriul SUA de către persoane neidentificate, în perioada anilor 2009-2010 J.I., T.S. și S.A. au efectuat transferuri ale acestor mijloace bănești. Efectuarea transferurilor în cauză a fost realizată prin intermediul mai multor casieri de la banca comercială „E.” SA. La rândul său, S.V., dispunând de numerele de contact ale unor persoane fizice din SUA, cu care acesta comunica prin intermediul programului de mesagerie ICQ, în scopul efectuării de transferuri bănești, le expedia acestora liste cu datele de identitate ale unor persoane fizice din Republica Moldova. După recepționarea informației necesare pentru efectuarea transferurilor, S.V. o expedia pe calea SMS la numărul de telefon al lui J.I.. Având rolul de curier, acesta din urmă primea copii ale buletinelor de identitate de la V.S., pe care le transmitea ulterior pentru sistematizare lui S.V. Totodată, preluând mesajele SMS de la S.V., J.I. le expedia pe aceeași cale către casierii de la banca comercială „E.” SA., la numerele de telefon pe care i le-a dat o persoană care s-a numit Igor. La sfârșitul fiecărei zile de lucru, după ce primeau apelul telefonic de la casierii respectivi, J.I. și S.A. se duceau la reprezentanțele băncii comerciale „E.” SA, unde primeau banii în numerar. J.I. și S.A., împreună cu respectivii casieri, aplicau semnăturile în ordinele de eliberare a numerarului. După aceasta, J.I. și S.A. transmiteau acestor casieri copiile buletinelor de identitate ale unor persoane fizice din Republica Moldova pe numele cărora se efectuau transferurile bănești. Ulterior, J.I. transmitea persoanei care s-a numit Igor mijloacele bănești primite ilicit de la casierii în cauză. Astfel, pe parcursul anilor 2009-2010, făptuitorii au contribuit la atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești în sumă totală de 4686771 dolari SUA și 1502336 euro. Prin acțiunile lor, J.I., T.S. și S.A. au comis acordarea de asistență, ajutor în vederea comiterii tăinuirii și deghizării informației privind natura, originea, mișcarea și apartenența de mijloace bănești în proporții deosebit de mari, provenite din săvârșirea de infracțiuni [12].*

Semnalăm că în speța examinată nu s-a ținut cont de faptul că circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM este atașabilă infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM, presupunând modalitatea normativă specificată la litera d). Invocarea prevederii de la lit.d) alin.(1) art.243 CP RM exclude referirea la alin.(5) art.42 CP RM. Aceasta deoarece vom fi în prezența așa-numitei „complicități calificate”, care se asimilează faptei autorului infracțiunii.

După analiza modalităților normative ale acțiunii adiacente specificate la alin.(1) art.243 CP RM, vom menționa că, în contextul unei infracțiuni unice, nu este exclusă însumarea câtorva asemenea modalități. Iată un exemplu din practica judiciară, care ilustrează această ipoteză: *L.A. a fost condamnată în baza lit.a) alin.(3) art.243 CP RM. În fapt, fiind membru al unui grup criminal organizat, L.A. era responsabilă de păstrarea și înstrăinarea contra mijloace bănești a substanțelor narcotice, de păstrarea tuturor mijloacelor bă-*

nești rezultate din comercializarea substanțelor narcotice. Tot ea urma să întreprindă măsuri în vederea atribuirii unui aspect legal provenienței mijloacelor bănești obținute din activitatea infracțională desfășurată. O parte din mijloacele bănești obținute de la începutul lui aprilie 2006 până la 10.05.2007 din comercializarea și înstrăinarea substanțelor narcotice L.A. a schimbat-o în dolari SUA. După care a depus pe un cont valutar, deschis pe numele său, suma de 8000 dolari SUA, iar ulterior – suma de 12000 dolari SUA. La 11.07.2006 și la 14.07.2006 a extras în numerar de pe contul nominalizat suma de 13000 dolari SUA, cu care a procurat de la N.Ș. un imobil pe str. Păcii, mun. Bălți [5].

Sub imperiul aceleiași intenții infracționale, dacă cele săvârșite de făptuitor se referă la două sau la mai multe din modalitățile nominalizate la alin.(1) art.243 CP RM, nu suntem în prezența unui concurs de infracțiuni, iar unitatea infracțională rămâne neștirbită.

Doar la individualizarea pedepsei poate fi luată în considerare circumstanța unicității sau pluralității modalităților specificate la alin.(1) art.243 CP RM, desemnând cele săvârșite de făptuitor.

Nu este exclus ca o pseudoîntreprindere să fie folosită în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM. Dacă scopul pseudoîntreprinderii este cel de spălare a banilor (iar acest scop se realizează), vom fi doar în prezența infracțiunii specificate la alin.(1) art.243 CP RM. Articolul 242 CP RM este inaplicabil în cazul creării unei întreprinderi, însoțite de nedesfășurarea activității de întreprinzător sau a activității bancare declarate, în scopul acoperirii unei oarecare activități ilicite (însă care nu este un gen al activității de întreprinzător ilicite).

Infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul realizării acțiunii prejudiciabile în oricare din cele patru modalități normative ale sale.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se caracterizează prin intenție directă.

După cum reiese din Ordinul CCCEC privind aprobarea Ghidului activităților sau tranzacțiilor suspecte, care cad sub incidența Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, nr.118 din 20.11.2007 [8], concluzia privind intenția de săvârșire a spălării banilor poate rezulta din următoarele circumstanțe: 1) refuzul nemotivat al clientului de a prezenta informația, care nu este prevăzută de actele legislative, dar care se solicită în conformitate cu uzanțele și practica bancară, precum și preocuparea excesivă a clientului asupra confidențialității operațiunilor pe care le efectuează; 2) ignorarea de către client a condițiilor mai favorabile de acordare a serviciilor (mărimea comisionului, rata pe depozite la vedere și depozite pe termen etc.), precum și oferirea de către client a unui comision prea înalt sau a unui comision care inițial diferă de cel ce se încasează de obicei la acordarea unor asemenea servicii; 3) operațiunile clientului nu au un sens economic evident, nu corespund caracterului activităților clientului și nu au ca scop dirijarea lichidității sau asigurarea riscurilor; 4) existența unor cereri de efectuare a decontărilor nestandarde sau dificile, care diferă de la practica obișnuită folosită de client sau de la practica de piață; 5) graba nejustificată din partea clientului la efectuarea operațiunilor; 6) introducerea de către client în schema operațiunii, care a fost coordonată în prealabil, a unor modificări esențiale nemijlocit la începerea efectuării acesteia, îndeosebi referitoare la direcția mișcării banilor sau altor bunuri; 7) transmiterea de către client a unei însărcinări despre efectuarea operațiunii prin reprezentant (intermediar), dacă reprezentantul (intermediarul) efectuează însărcinarea clientului fără intrarea în contactul direct (personal) cu entitatea raportoare (instituția financiară, unitatea de schimb valutar, fondul de investiții, societatea de administrare a investițiilor, societatea de depozitare, administratorul fiduciar etc.); 8) înregistrarea în contul clientului, în baza aceluiași temei, de la unul sau mai mulți contraagenți a sumelor bănești, care separat nu depășesc 500 mii de lei, însă în urma cumulării depășesc suma menționată, cu ulteriorul transfer al mijloacelor bănești la contul clientului, deschis în altă instituție financiară, sau utilizarea mijloacelor bănești pentru cumpărarea valutei străine, valorilor mobiliare și altor active de lichiditate înaltă; 9) divizarea sumelor bănești, transferate de către client unuia sau mai multor contraagenți în baza aceluiași temei, în decurs de 30 de zile, cu condiția că în urma adunării sumelor transferate acestea depășesc 500 mii de lei; 10) lipsa informației despre client (despre persoana juridică, inclusiv despre instituția financiară), precum și imposibilitatea contactării clientului la adresa și telefonul indicat de acesta; 11) lipsa informației despre client la instituțiile financiare care îl deserveșc (sau l-au deservit); 12) dificultățile ce apar la entitatea raportoare în procesul efectuării verificării informației prezentate de către client în conformitate cu cerințele stabilite de legislație, prezentarea de către client a unei informații care nu poate fi verificată sau a cărei verificare este foarte costisitoare; 13) imposibilitatea stabilirii contraagenților clientului, a numelui/denumirii plătitorului pentru operațiunile de înscriere în conturile curente a mijloacelor bănești;

14) lipsa unei eventuale legături dintre caracterul și tipul activității clientului cu serviciile după care apelează la entitatea raportoare etc.

Pentru confirmarea manifestării intenției de a săvârși infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM, va fi necesară identificarea mai multor circumstanțe dintre cele nominalizate mai sus.

În vederea aplicării răspunderii în baza alin.(1) art.243 CP RM, este obligatoriu să se ateste că, la momentul săvârșirii infracțiunii, făptuitorul știa ori trebuia să știe că bunurile sau drepturile aferente, pe care le convertește, transferă, achiziționează etc., constituie venituri ilicite. În consecință, este necesar să se stabilească, pe baza probelor certe, că bunurile sau drepturile aferente convertite, transferate, achiziționate etc. provin din săvârșirea de infracțiuni și că făptuitorul cunoștea această împrejurare, nefiind suficientă simpla constatare că cel de la care bunurile au fost dobândite este urmărit pentru săvârșirea de infracțiuni.

Motivul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM se exprimă, de cele mai dese ori, în interesul material.

Scopul special al infracțiunii examinate este scopul introducerii în circuitul legal a bunurilor care constituie venituri ilicite. În cazul primei modalități normative a acțiunii prejudiciabile – convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite – acestui scop i se adaugă un scop secundar, care poate adopta oricare din următoarele două forme: 1) scopul de a tăinui sau a deghiza originea ilicită a bunurilor; 2) scopul de a ajuta orice persoană, implicată în comiterea infracțiunii principale, de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acțiuni.

În prezența oricărui alt scop, fapta nu poate fi calificată în baza alin.(1) art.243 CP RM. De exemplu, dacă se procură ilegal arme din contul mijloacelor bănești obținute din săvârșirea infracțiunii de proxenetism, nu există temeiul aplicării alin.(1) art.243 CP RM. Acest temei ar exista dacă s-ar procura de la o persoană autorizată arme din contul mijloacelor bănești obținute din săvârșirea infracțiunii de proxenetism.

Presupunând lipsa scopului introducerii în circuitul legal a bunurilor care constituie venituri ilicite, dobândirea sau comercializarea, fără o promisiune prealabilă, a bunurilor, despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală, atrage răspunderea în baza art.199 CP RM.

În contextul delimitării infracțiunii de finanțare a terorismului (art.279 CP RM) de infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM, menționăm că sub incidența art.279 CP RM poate intra punerea bunurilor, obținute pe cale infracțională, la dispoziția celui care urmează să comită o infracțiune cu caracter terorist, fără a fi încheiată o convenție civilă cu acesta. Astfel de bunuri nu sunt introduse în circuitul legal.

În același context, consemnăm că beneficierea de veniturile obținute din activități infracționale, introduse în circuitul legal, constituie scopul final al infracțiunilor specificate la art.243 CP RM. În contrast – pentru grupurile criminale organizate, organizațiile criminale sau persoanele aparte care comit ori întreprind tentative de comitere a unor infracțiuni cu caracter terorist sau care organizează, dirijează, se asociază, se înțeleg în prealabil, instigă sau participă în calitate de complici la comiterea acestor infracțiuni – veniturile obținute din activități infracționale reprezintă mai degrabă mijlocul de realizare a scopurilor care au, cu predilecție, o coloratură politică sau ideologică. La concret, scopul infracțiunii prevăzute la art.279 CP RM adoptă oricare din următoarele două forme: a) scopul utilizării bunurilor de orice natură, dobândite prin orice mijloc, sau a unor servicii financiare la organizarea, pregătirea ori comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist; b) scopul utilizării bunurilor de orice natură, dobândite prin orice mijloc, sau a unor servicii financiare de către un grup criminal organizat, o organizație criminală sau de o persoană aparte care comite ori întreprinde tentative de comitere a unei infracțiuni cu caracter terorist sau care organizează, dirijează, se asociază, se înțelege în prealabil, instigă sau participă în calitate de complice la comiterea acestei infracțiuni.

Subiectul infracțiunii examinate este: 1) persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică (cu excepția autorității publice).

Întrebarea care se impune este: poate oare aceeași persoană să cumuleze calitatea de subiect al uneia dintre infracțiunile specificate la art.243 CP RM și cea de subiect al infracțiunii anterioare (principale)?

La lit.b) alin.2) art.6 al Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională se stabilește: „În vederea implementării sau aplicării alineatului 1 al prezentului articol, poate fi prevăzut faptul că infracțiunile enunțate în acest alineat nu se aplică autorilor infracțiunii principale”. În vederea interpretării cât mai precise a dispoziției în cauză, apelăm la Raportul explicativ asupra Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională: prevederea de la lit.b) alin.2) art.6 al Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională ia în considerare faptul că, în

unele state, în conformitate cu principiile de bază ale dreptului penal național, persoana care a comis infracțiunea principală nu va răspunde pentru spălarea banilor. Pe de altă parte, în alte state au fost adoptate legi potrivit cărora persoana care a comis infracțiunea principală răspunde și pentru spălarea banilor [4].

Într-adevăr, de exemplu, înaintea reformei legislației în materie de prevenire și combatere a spălării banilor, în § 261 din Codul penal al Germaniei se prevedea expres că bunurile de origine ilicită trebuie să derive din infracțiunea care a fost săvârșită de către o altă persoană decât cea care a comis infracțiunea de spălare a banilor [13]. De asemenea, în acord cu art.648 bis din Codul penal al Italiei, răspunderea pentru spălarea banilor este aplicabilă de sine stătător, nefiind atestat concursul cu infracțiunea anterioară (principală) [3]. Pe de altă parte, de exemplu, alin.2 art.324-1 din Codul penal al Franței se aplică în cazul în care subiectul spălării banilor este și autor al infracțiunii anterioare (principale) [2]. În mod similar, de exemplu, în legile penale ale Elveției, Spaniei, Liechtensteinului etc. nu se stabilește expres nicio restricție vizavi de posibilitatea evoluării aceleiași persoane în calitate de subiect al spălării banilor și de subiect al infracțiunii anterioare (principale).

O astfel de restricție nu este stabilită nici în art.243 CP RM. În concluzie, considerăm că aceeași persoană poate cumula calitatea de subiect al uneia dintre infracțiunile specificate la art.243 CP RM și cea de subiect al infracțiunii anterioare (principale)¹. Nu suntem de acord cu D.Ciuncan care afirmă că, în aceste condiții, „ne-am afla în situația de a incrimina orice faptă de rezultat, care presupune obținerea unui folos material necuvenit” [1]. Este adevărat că, atunci când comite infracțiunea anterioară (principală), făptuitorul urmărește să obțină venituri în rezultatul comiterii acestei infracțiuni și, în ultimă instanță, să beneficieze de aceste venituri. Totuși, ar fi exagerat să afirmăm că aplicarea față de aceeași persoană a răspunderii pentru infracțiunea anterioară (principală) și pentru una dintre infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM ar presupune sancționarea ei pentru faptul că nu a preîntâmpinat realizarea acestui din urmă scop. Săvârșind una dintre infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM, făptuitorul urmărește să introducă în circuitul legal bunurile care constituie venituri ilicite, nu pur și simplu să beneficieze de aceste venituri. Acest aspect conferă o fizionomie distinctă infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM în raport cu infracțiunea anterioară (principală). Acest aspect demonstrează că infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM nu trebuie privite în calitate de realizare a scopului infracțiunii anterioare (principale).

În altă privință, pentru calificarea faptei în baza alin.(1) art.243 CP RM, nu are importanță dacă subiectul este cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin, apatrid, persoană juridică rezidentă sau nerezidentă pe teritoriul Republicii Moldova.

În special, așa cum reiese din art.4 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, se au în vedere instituțiile financiare sau următoarele persoane juridice sau fizice: a) unități de schimb valutar (altele decât băncile), fonduri de investiții, societăți de administrare a investițiilor, societăți de depozitare, administratori fiduciar; b) participanți profesioniști la piața valorilor mobiliare, inclusiv la bursele de valori, dealerii și brokerii; c) companii de asigurare sau de reasigurare; d) instituții care legitimează ori înregistrează dreptul de proprietate; e) cazinouri (inclusiv internet-cazinouri); f) localuri de odihnă dotate cu aparate pentru jocuri de noroc, instituții care organizează și desfășoară loterii sau jocuri de noroc; g) agenți imobiliari; h) dealeri de metale prețioase ori de pietre prețioase; i) avocați, notari și alți liberi-profesioniști, în perioada pregătirii, efectuării sau realizării tranzacțiilor în numele persoanei fizice sau juridice, legate de vânzarea-cumpărarea de bunuri imobiliare, de gestiunea afacerilor persoanei fizice sau juridice, de crearea, funcționarea sau gestionarea persoanelor juridice, cu excepția cazurilor de evaluare a situației juridice a unui client sau îndeplinirii sarcinii de a apăra sau de a reprezenta clientul într-o procedură judiciară sau în legătură cu ea; j) auditori, contabili independenți și consultanți în domeniul financiar-bancar sau nonbancar; k) persoane care acordă asistență investițională sau fiduciară; l) organizații care au dreptul de a presta servicii legate de schimbul mandatelor poștale și telegrafice sau de transferul de bunuri.

În același fâgaș, în pct.16 al anexei la Hotărârea BNM cu privire la aprobarea recomandărilor cu privire la abordarea bazată pe risc a clienților de către bănci în vederea prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, nr.96 din 05.05.2011 [10], categoriile de clienți ale căror activități și tranzacții (operațiuni) pot indica un risc înalt de spălare a banilor sunt: a) casele de schimb valutar, hotelurile, prestatorii nebancari ai serviciilor de plăți prin intermediul dispozitivelor speciale (*cash-in*), dealeri angro și cu amănuntul

¹ În contrast, subiect al infracțiunilor prevăzute la art.199 CP RM nu poate fi persoana care anterior a obținut nemijlocit pe cale criminală (infracțională) bunurile constituind obiectul material al infracțiunii.

de produse, inclusiv agricole, agenți economici ce prestează servicii legate de schimbul mandatelor poștale și telegrafice sau de transferul de bunuri, alți agenți economici care facilitează schimbul sau transferul de mijloace bănești și bunuri; cazinourile (inclusiv internet-cazinourile), organizațiile care organizează și desfășoară tombola, loterii sau jocuri de noroc; agenții economici a căror activitate în mod normal nu generează mijloace bănești în numerar, dar care în anumite tranzacții pot genera sume substanțiale de mijloace bănești în numerar; b) organizațiile de caritate (filantropice) sau alte organizații necomerciale, a căror activitate nu este monitorizată sau supravegheată, precum și cele care sunt implicate în activități de colectare sau distribuire a mijloacelor și bunurilor în scopuri filantropice, religioase, culturale, de învățământ, sociale sau scopuri analogice, sau pentru realizarea altor „activități benevole”; c) agenții imobiliari, în cazul în care efectuează tranzacții (operațiuni) pentru clienții lor privind vânzarea și cumpărarea de bunuri imobiliare; participanții profesioniști la piața valorilor mobiliare; avocații, notarii sau alte persoane care practică activitatea profesională independentă și contabilii, atunci când aceștia pregătesc sau efectuează tranzacții (operațiuni) în numele clientului legate de următoarele activități: vânzări și cumpărări de imobile; administrarea banilor, obligațiunilor sau a altor active ale clientului; administrarea conturilor bancare sau a obligațiunilor; organizarea contribuțiilor pentru crearea sau administrarea agenților economici; crearea, administrarea sau conducerea persoanelor juridice sau aranjamentelor legale (de exemplu, fonduri de investiții) și vânzarea și cumpărarea agenților economici etc.

În contextul delimitării infracțiunii de finanțare a terorismului (art.279 CP RM) de infracțiunile prevăzute la art.243 CP RM, consemnăm că finanțarea terorismului presupune, mult mai des decât spălarea banilor recurgerea la sistemele neformale (alternative) de transfer de bani (de exemplu, la Hawala¹).

În altă ordine de idei, referitor la circumstanța agravantă consemnată la lit.b) alin.(2) art.243 CP RM – „de două sau mai multe persoane” – menționăm că săvârșirea de două sau mai multe persoane a infracțiunii, specificate la alin.(1) art.243 CP RM, presupune nu o singură ipoteză, dar trei ipoteze: 1) săvârșirea infracțiunii de doi sau mai mulți coautori; 2) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne (de exemplu, nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.); 3) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care nu întrunește aceste semne (de exemplu, nu a atins vârsta răspunderii penale, este iresponsabilă etc.).

Lipsa sau prezența înțelegerii prealabile dintre făptuitori nu poate influența calificarea celor săvârșite în baza lit.b) alin.(2) art.243 CP RM, dar poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei.

În cazul infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.243 CP RM, făptuitorii pot realiza simultan și integral latura obiectivă a infracțiunii. Dar, la fel de posibil este ca făptuitorii să o realizeze succesiv și parțial. Important este ca acești făptuitori să participe la săvârșirea, chiar și parțială, a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM. Noțiunea „de două sau mai multe persoane”, în sensul consemnat la lit.b) alin.(2) art.243 CP RM, presupune pluralitatea de făptuitori. Iar acești făptuitori trebuie să aibă calitatea de autori mijlociți (mediați) sau de autori nemijlociți (imediati) ai infracțiunii. Un autor – mediat sau imediat – al infracțiunii, alături de o altă persoană având calitatea de organizator, instigator sau complice, nu formează conținutul noțiunii „de două sau mai multe persoane”.

În prevederea de la lit.b) alin.(2) art.243 CP RM legiuitorul nu indică cerința participării în comun la săvârșirea infracțiunii specificate la alin.(1) art.243 CP RM. De aceea, comiterea acestei infracțiuni de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care cu bună-știință nu este pasibilă de răspundere penală (din cauza vârstei, a iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de legea penală), intră sub incidența agravantei examinate. În situația dată, deși infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM nu e săvârșită împreună, se consideră totuși săvârșită de două sau mai multe persoane.

În cele ce urmează, vom supune analizei circumstanța agravantă consemnată la lit.c) alin.(2) art.243 CP RM – „cu folosirea situației de serviciu”.

¹ Hawala este o metodă tradițională de transfer folosită în sudul Asiei de câteva sute de ani, utilizată acum aproape în tot Orientul Mijlociu. Sistemul se bazează pe încredere și pe asigurarea anonimatului, deoarece toate operațiunile de transfer nu se realizează pe hârtie sau cu instrumente financiare. Utilizatorii unui astfel de sistem transmit banii în străinătate, peste granițe, fără a-i transfera în mod fizic, principala caracteristică a sistemului fiind compensarea, persoanele implicate fiind asigurate și convinse că în contul lor sau într-un anumit cont precizat de ei se vor depune bani sau bunuri de valoare ce pot fi apoi returnați printr-o tranzacție reversibilă viitoare. Persoana care primește în final banii folosește o parolă pentru a demonstra că este cel îndreptățit să-i primească, astfel că nu există nicio înregistrare scrisă privind această operațiune.

În această ipoteză, subiect al infracțiunii este, după caz: 1) persoana cu funcție de răspundere (în accepțiunea alin.(1) art.123 CP RM); 2) persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală (în accepțiunea art.124 CP RM). Persoanele care nu au astfel de calități speciale, dar care au luat parte la comiterea infracțiunii împreună cu subiecții speciali sus-menționați, trebuie să răspundă nu în calitate de coautori, dar în calitate de organizatori, instigatori sau complici la infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.243 CP RM.

În sensul dispoziției de la lit.c) alin.(2) art.243 CP RM, prin „folosirea situației de serviciu” se înțelege săvârșirea unor acțiuni sau inacțiuni care decurg din atribuțiile de serviciu ale făptuitorului și care sunt în limitele competenței lui de serviciu. Folosirea situației de serviciu se poate exprima în utilizarea, după caz, a: 1) informației deținute în virtutea competenței de serviciu; 2) semnificației și autorității funcției ocupate; 3) subordonării pe scară ierarhică față de alte persoane etc. Totodată, sub incidența noțiunii „folosirea situației de serviciu” nu intră folosirea relațiilor de rudenie, de afinitate sau de amicitie, atunci când acestea nu au legătură cu funcția ocupată.

Aplicarea răspunderii în baza lit.c) alin.(2) art.243 CP RM exclude calificarea suplimentară conform art.327 sau 335 CP RM ori art.312 din Codul contravențional.

Răspunderea se agravează conform lit.a) alin.(3) art.243 CP RM, dacă infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM este *săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală*.

În sensul prevederii de la lit.a) alin.(3) art.243 CP RM, individualizarea pedepsei se poate face în funcție de forma de participare în a cărei prezență este comisă infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM: grupul criminal organizat *sau* organizația criminală.

Luând în considerare prevederea de la alin.(2) art.77 CP RM, aplicarea lit.a) alin.(3) art.243 CP RM exclude aplicarea dispoziției de la lit.c) alin.(1) art.77 CP RM. Conform acestei dispoziții, la stabilirea pedepsei se consideră circumstanță agravantă săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare.

Indiferent de rolul executat la comiterea infracțiunii, toți membrii grupului criminal organizat răspund în calitate de coautori. De aceea, la calificarea celor comise de ei conform lit.a) alin.(3) art.243 CP RM nu este necesară trimiterea la art.42 CP RM.

Infracțiunea poate fi săvârșită nemijlocit și de către o singură persoană, care a acționat la însărcinarea grupului criminal organizat. În astfel de cazuri, cele comise de ea trebuie calificate potrivit lit.a) alin.(3) art.243 CP RM, dacă autorul infracțiunii face parte din grupul criminal organizat în al cărui interes a acționat.

Infracțiunea se consideră săvârșită de o organizație criminală, dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia.

Membrul organizației criminale poartă răspundere penală numai pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvârșire a participat. În contrast, organizatorul și conducătorul organizației criminale poartă răspundere pentru toate infracțiunile comise de această organizație.

În alt context, este de menționat că, în principiu, singura diferență dintre infracțiunea prevăzută la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM și infracțiunea specificată la alin.(1) art.243 CP RM ține de valoarea mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor ilicite, care constituie obiectul material (imaterial) al infracțiunii.

În ipoteza infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(3) art.243 CP RM, formula „în proporții deosebit de mari” desemnează nu urmările prejudiciabile ale infracțiunii, dar obiectul material (imaterial) al infracțiunii. Se are în vedere că valoarea mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor ilicite, care constituie obiectul material (imaterial) al infracțiunii, trebuie să depășească 5000 unități convenționale. Se va aplica alin.(1) art.243 CP RM în cazul în care nu este depășită această limită, inclusiv în cazul în care parametrii valorici ai obiectului material (imaterial) al infracțiunii se exprimă în proporții mari.

Bibliografie:

1. CIUNCAN, D. Conținutul infracțiunii de spălare a banilor, cu accent pe subiectul activ al infracțiunii și pe obiectul material al acesteia, așa cum este reglementată în lit.c) art.23 din Legea nr.656/2002. În: *Pro lege*, 2005, nr.4, p.29-31.
2. Code pénal français. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>
3. Codice penale italiano. <http://www.codice-penale.it/>
4. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Explanatory Report. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/141.htm>
5. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 09.06.2009. Dosarul nr.1ra-502/2009. www.csj.md
6. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.43-45.

7. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.141-145.
8. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.203-206.
9. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.30-31.
10. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.83-85.
11. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.161-166.
12. Sentința Judecătorei sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 12.08.2011. Dosarul nr.1-151/2011. <http://jbu.justice.md>
13. Strafgesetzbuch. <http://www.bmj.de/SharedDocs/ExterneLinks/DE/StGB.html>

Prezentat la 01.04.2014